

גנים לאומיים ושמורות טבע

דו"ח שנתי 21, עמ' 224

תכנית מיתאר ארצית לגנים לאומיים ולשמורות טבע לא הוכנה, וההחלטות לייעד שטח לשמורה או לגן לאומי נתקבלו, שלא מתוך ראייה כוללת של הצרכים בכל מקום ומקום. ביולי 1970 החליטה המועצה הארצית לתכנון ובנייה, שעל אגף התכנון של משרד הפנים להכין תכנית מיתאר ארצית לגנים ולשמורות, והמועצה לגנים ולשמורות החליטה לרכז את ההצעות הקיימות ולהעבירן לאגף התכנון.

אגף התכנון של משרד הפנים הגיש למועצה לגנים ולשמורות טיזת לתכנית מיתאר ארצית לגנים ולשמורות; בתחילת 1973 עמדה המועצה להתחיל את הדיון בתכנית.

בסוף 1970 טיפלה רשות שמורות הטבע ב-120 אתרים, ועד לאותו מועד הוכרו, על פי החוק, 56 מהם כשמורות טבע. רשות הגנים הלאומיים טיפלה ב-39 אתרים, ו-27 מהם הוכרו על פי החוק כגנים לאומיים. הטיפול בהכרזה על אתרים אחרים כשמורות טבע וגנים לאומיים לא הסתיים.

רשות שמורות הטבע טיפלה ב-126 אתרים ועד סוף 1972 הוכרו 74 מהם כשמורות טבע. עד מועד זה הוכרו גנים לאומיים בכרמל ובראש הניקרה.

השטחים שהוכרו בתור גן לאומי או שמורת טבע נמסרו ברובם לניהולן של רשות הגנים ורשות השמורות מידי מינהל מקרקעי ישראל, אולם הסכם על כך לא נחתם.

ביוני 1972 חתם מינהל מקרקעי ישראל עם רשות הגנים ועם רשות השמורות הסכמים, המסדירים את תנאי השימוש וההחזקה של השטחים שהוכרו בתור גן או שמורה.

ארבעה גנים לאומיים — אשקלון, גן השלושה, מעין חרד וחורשת טל — מנוהלים במשותף על ידי רשות הגנים והרשויות המקומיות, שבתחומן הם נמצאים, לפי הסכמים שנחתמו עם האגודה לשיפור נוף הארץ עוד לפני הקמת רשות הגנים. בעקבות הביקורת הדיעה הרשות, שהיא תיגש להכנת הסכמים חדשים בינה לבין הרשויות המקומיות הנוגעות בדבר, ותחליף בדרך זו את אלה שנחתמו בזמנו על ידי האגודה.

במאי 1972 הציעה רשות הגנים לרשויות המקומיות הנוגעות בדבר לחתום הסכמים חדשים, על פי הצעה שהמציאה להן. עד ינואר 1973 נחתמו הסכמים על שניים מהגנים — אשקלון וחורשת טל; הדיונים על עריכת הסכם על יתר שני הגנים לא הסתיימו.

בשנת 1966 עברו לניהולה של רשות הגנים, בתנאי חכירה על פי הסכם עם החברה לפיתוח חוף ים המלח וחבל סדום בע"מ, אכסניה, בית הארחה ומסעדה שבמצדה. המבנים של שלושת המפעלים עברו ב-1968 לבעלות המדינה, ומאו מופקד עליהם מינהל מקרקעי ישראל בשם

המדינה. בין מינהל מקרקעי ישראל לבין הרשות לא נחתם חוזה חכירה. שלושת המפעלים לא נשארו את עצמם מבחינה כלכלית, ולפי הדו"חות הכספיים של הרשות נוצרו בגינם גרעונות.

בדצמבר 1972 סיכמו הרשות ומינהל מקרקעי-ישראל על דעת האוצר, שהרשות תרכוש את הנכסים האמורים; ההסכם להעברת הבעלות נמצא בהכנה. במאי 1971 התכירה הרשות, על פי מכרז, את המסעדה ובית ההארחה לקבלן פרטי, המשלם לרשות דמי חכירה; האכסניה הועברה, ללא תשלום דמי חכירה, לאגודת אכסניות הנוער בישראל.

ההוצאות הארגוניות והוצאות האחזקה של רשות הגנים היו גבוהות מאלה שנוכללו בתקציב השנתי שהממשלה אישרה, והרשות חילקה מהן מכספי הקצבה מתקציב המדינה שנועדה להוצאות פיתוח. הרשות לא דאגה לקבל הקצבה למימון הגרעון, כדרוש.

גם בשנים 1970/71 ו-1971/72 שימשו כספים מההקצבה להוצאות פיתוח, לכיסוי הוצאות יתר בתקציב השוטף.

הביקורת הצביעה על הצורך, שבהצעת התקציב, שרשות הגנים מגישה לממשלה לאישור, תכלול הרשות את כל הכספים העוברים דרך קופתה ותתן ביטוי לכלל התכניות שבדעתה לבצע בכספים אלה.

מאז שנת הכספים 1971 כללה רשות הגנים בהצעת התקציב את כלל תכנותיה, ובתקציב שהממשלה אישרה כלולות ההקצבות הדרושות למימון כלל פעולות הרשות, וגם אלה שמימונן בא מחוץ לתקציב המדינה.

מתפקידי רשות שמורות הטבע לדאוג לביטוחות המבקרים בשמורות, ואמנם התקינה הרשות במקומות המסוכנים במיוחד גדרות בטחון וביטחה את המבקרים מפני פגיעה אפשרית, אולם עד סוף 1970 לא היה טיפול שיטתי בנושא ביטוחות המבקרים בשמורות. בעקבות הביקורת הטילה הרשות על אדריכל לערוך סקר ביטוחות, שעריכתו עמדה להסתיים בפברואר 1971.

הסקר שאדריכל ערך מטעם הרשות בתחילת 1971, הצביע על כך שלהסדרת ביטוחות המבקרים בשמורות יש להתקין ברוב המקומות שילוט אזהרה והכוונה; ויש מקומות מיוחדים, שפורטו בסקר, שבהם צריך לסלול שבילים ולהתקין מעקות או להציב אמצעי הצלה מטביעה. רשות שמורות הטבע הודיעה למשרד מבקר המדינה באוקטובר 1972, שהיא ניגשה לביצוע המלצות הסקר ובשלב ראשון כבר בוצעו מספר שיפורים: בשמורות תל דן, התנור ועין גדי הוספו מעקות במקומות שיש בהם סכנת טביעה או נפילה; בשמורת נחל דבורה הוקמו גדרות, ובנחל עמוד שופר שביל ההליכה לאורך כל הנחל.